

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος-Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή-Ψυχοπαιδαγωγική της
ένταξης»**

**ΟΙ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ**

**THE DEPICTION OF DISABLED PEOPLE IN THE CONTEMPORARY
ILLUSTRATED CHILDREN'S STORY**

της
Νεστορίδου Θεοδοσίας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τ.Ε.Φ-Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος- Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή-
Ψυχοπαιδαγωγική
της ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^η Επιβλέπουσα: Ζωή Γαβριηλίδου, Αντιπρύτανης, Δ.Π.Θ.
2^{ος} Επιβλέπων: Φλιάτουρας Ασημάκης, Λέκτορας Τ.Ε.Φ .Δ.Π.Θ.
3^{ος} Επιβλέπων: Κιοσσές Σπύρος, Ε.ΔΙ.Π. Τ.Ε.Φ. Δ.Π.Θ.

Κομοτηνή, 2019

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία μελετά τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται ο ανάπηρος ήρωας, τις σχέσεις που έχει με το οικογενειακό περιβάλλον και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Η έρευνα αναλύει δέκα σύγχρονα εικονογραφημένα παιδικά παραμύθια με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου. Τα τρία πρώτα κεφάλαια αποτελούν το θεωρητικό μέρος της εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο οριοθετείται η παιδική λογοτεχνία και τονίζεται ο σημαντικός ρόλος που έχει το σύγχρονο εικονογραφημένο παιδικό παραμύθι. Δίνονται επίσης στοιχεία για τον ρόλο που έχουν οι χαρακτήρες στην αφήγηση αλλά και τον τρόπο που παρουσιάζονται οι ανάπηροι ήρωες. Τέλος, προτείνονται κάποιες διδακτικές προσεγγίσεις για τη διδασκαλία των παραμυθιών που έχουν ήρωες με αναπηρία. Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει την έννοια της αναπηρίας και επιχειρεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή της. Αναφέρει, ακόμα, ορισμένες κυρίαρχες απόψεις της κοινωνίας για την αναπηρία, με βάση σχετικές έρευνες. Το τρίτο κεφάλαιο προσεγγίζει την έννοια της κοινωνικής αναπηρίας καθώς επίσης και τα στερεότυπα που επικρατούν γύρω από αυτήν. Ακολουθεί το ερευνητικό μέρος της εργασίας, το οποίο περιγράφει τον σκοπό, τα ερευνητικά ερωτήματα, τη μεθοδολογία, το επαγωγικό σύστημα κατηγοριών και το υλικό που χρησιμοποιήθηκε. Εν συνεχεία, παρουσιάζονται λεπτομερώς οι αναλύσεις του υλικού, τα συμπεράσματα και στο τέλος παρατίθεται η βιβλιογραφία και το παράρτημα.

Λέξεις κλειδιά: αναπηρία, παιδική λογοτεχνία, εικονογραφημένο βιβλίο

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the way in which the disabled hero is presented, the relationships he has with the family environment and the wider community. The research analyzes ten illustrated children's fairy tales using the content analysis method. The first three chapters comprise the theoretical part of the work. More specifically, in the first chapter the children's literature is defined and the important role that the modern illustrated children's fairy tale play is mentioned. There is also evidence of the role the characters have in the narrative and the way the disabled heroes are presented. Finally, some teaching approaches are proposed for the teaching of fairy tales with disabled heroes.

The second chapter presents the concept of disability and makes a brief historical review of it. It also mentions certain dominant views of society on disability, based on relevant research. The third

chapter approaches the concept of social disability as well as the stereotypes that surround it. It follows the research part of the paper, which describes the purpose, the research questions, the methodology, the induction system of categories and the material used. Subsequently, the analysis of the material is included, and the conclusions are presented in detail. In the end, the bibliography and the annex are cited.

Key words: disability, children's literature, illustrated book

Βιβλιογραφία

Αλεξίου,Ρ.(2016,Δεκέμβριος 2). Τα άτομα με αναπηρία αποζητούν ισότητα. *Evrytanika.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.evrytanika.gr>

Andrews,S.(1998).Inclusion.A Resource Listing.*DLA Journal*, 25(3).doi:10.21061/alan.v25i3.a.

Ανδρουτσοπούλου-Πέτροβιτς,Λ.(1987). *Μιλώντας για τα παιδικά βιβλία*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Ασωνίτης,Π.(2001). *Η Εικονογράφηση στο βιβλίο της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Ayala,E.C. (1999). Poor little things and Brave little souls: The portrayal of individuals with disabilities in children's literature. *Reading Research and Instruction*. 39(1), 103-117. doi:10.1080/19388079909558314

Azevedo, G.R,& Santos, V.L.C.G. (2006). (Handicapped) Caregiver: the social representations of family members about the caregiving process. *Rev Latino-am Enfermagem* 14(5):770-80. Διαθέσιμο ως: <http://www.scielo.br/pdf/rlae/v14n5/v14n5a20.pdf>

Baffoe,M. (2013). Stigma, Discrimination & Marginalization: Gateways to Oppression of Persons with Disabilities in Ghana, West Africa. *Journal of Educational and Social Research*. 3(1): 187-198.

Βαλάση,Ζ.(2001). *Εισαγωγή στη μελέτη της Λογοτεχνίας και των βιβλίων για παιδιά*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Βαρδάκου,Σ.&Κόκου,Σ.(2008). Όψεις κοινωνικού αποκλεισμού: Απόψεις γονέων και παιδιών με αναπηρία. (Μεταπτυχιακή διατριβή, Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Ελλάδα).Ανακτήθηκε από:
<http://nefeli.lib.teicrete.gr>

Barthes,R.(2001). *Εικόνα-μουσική, κείμενο/μυθ*.Γιώργος Σπανός. Αθήνα: Πλέθρον.
Blaska,J.(2004).Children's literature that includes characters with disabilities or illnesses.*Disability Studies Quarterly*, 24(1).

Blaska,J.(2004).*Children's literature that includes characters with disabilities or illnesses*.*Disability Studies Quarterly*, 24(1).

Bleidick,U.(1976). Metatheoretische Überlegungen zum Begriff der Behinderung. *Zeitschrift für Heilpädagogik*.

Brittain,I.(2004). An examination into the portrayal of deaf characters and deaf issues in picture books for children. *Disability Studies Quarterly*, 24(1).

Γαβριηλίδου,Ζ.(2017). Α. Ανάλυση Περιεχομένου Content Analysis.(Powerpoint slides). Ανακτήθηκε από:
<https://eclass.duth.gr/modules/document/file.php/KOM04364/%CE%93%CE%91%CE%92%CE%A1%CE%99%CE%97%CE%9B%CE%99%CE%94%CE%9F%CE%A5%20%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7%20%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B5%CF%87%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%85.pdf>

Chambers,A.(1995).*Booktalk: Occasional Writing on Literature and Children*.Exeter:Thimble Press, (2).

Chancerel,J.L.(1987). *Αναπηρίες, σχολικές δυσκολίες, διαφορές: Θεωρητικά πλαίσια αναφοράς, ορισμοί και σχέσεις με το σχολικό χώρο*. Καστανιώτη.

- Γιάκος,Δ.(1987). *Ιστορία της Ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας από το ΙΘ΄ αιώνα έως και σήμερα*.
Αθήνα: Παπαδήμας.
- Γιαννικοπούλου, Α. (2017). *Η αναπηρία στο εικονογραφημένο βιβλίο*. <http://keimena.ece.uth.gr>
- Γιαννικοπούλου,Α.(2008). *Στη χώρα των χρωμάτων*. Το σύγχρονο εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο.
Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Δαραής,Κ.(2001). Τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία, *Virtual school*, 2 (2-3),doi:
[www.auth.gr/virtual school/2.2-3](http://www.auth.gr/virtual-school/2.2-3).
- Davidson, I. F. W. K., Woodill, G., & Bredberg, E. (1994). Images of disability in 19th century
British children's literature. *Disability & Society*, 9(1), 33-46. doi:10.1080/09687599466780031
- Δελώνης, Α.(2000). *Στοιχεία Παιδικής Λογοτεχνίας*. Δάρδανος, Αθήνα: Δάρδανος.
- Δελώνης,Α.(1990). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία*. Αθήνα :Ηράκλειτος.
- Δημητρακόπουλος,Α.(1995). Η Επαγγελματική εκπαίδευση των νοητικώς καθυστερημένων στην
Ελλάδα.(Διδακτορική Διατριβή, Φ.Π.Ψ Αθήνα, Ελλάδα).Ανακτήθηκε από:
<https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/3521>
- Dowker,A.(2004). The treatment of disability in 19th and early 20th century children's literature.
Disability Studies Quarterly, 24(1).
- Dune, T.M. (2013) "You Just Don't See Us": The Influence of Public Schema on Constructions of
Sexuality by People with Cerebral Palsy. *World Journal of Social Science*. 1 (1). Διαθέσιμο ως:
<http://dx.doi.org/10.5430/wjss.v1n1p1>
- Dyches, T. T., Prater, M. A., & Jenson, J. (2006). Portrayal of Disabilities in Caldecott Books.
Teaching Exceptional Children Plus, 2(5).
- Dyches, T. T., & Prater, M. A. (2005). Characterization of developmental disability in children's
fiction. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 40(3), 202-216.

Δραγώνα, Θ.(2007). *Σtereότυπα και προκαταλήψεις, κλειδιά και αντικλείδια*. ΥΠΕΠΘ.

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (2008). *Η κοινωνία τοποθετείται για την αναπηρία και απαιτεί τη λήψη μέτρων για την προστασία των Ατόμων με Αναπηρία από τις διακρίσεις και τον αποκλεισμό*. Αθήνα.

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (Ε.Σ.Α.Ε.Α.) (1998). *Έκθεση για την κατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα*.

Ε.Ο.Κ.(1992). «Έκθεση της Επιτροπής για την Πρόοδο της Εφαρμογής της Πολιτικής της Ένταξης στο Εκπαιδευτικό Σύστημα εντός των Κρατών-Μελών»

Escarpit,D.(2008). *La littérature de jeunesse: Itinéraires d'hier à aujourd'hui*. Bordeaux:Magnard.

Federici, S.&Meloni, F. (2008) *Making Decisions and Judgments on Disability: The Disability Representation of Parents, Teachers, and Special Needs Educators*. *Journal of Education, Informatics and Cybernetics*. 1: 20-26.

Friedson, E.(1966). *Disability as social deviance*. In M. Sussman (Ed.), *Sociology and Rehabilitation*. Washington, DC: American Sociological Association.

Ζώνου-Σιδέρη,Α.(1997). *Η εκπαιδευτική πολιτική της ένταξης των ανάπηρων παιδιών στη βασική εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζωνίου-Σιδέρη,Α.(1996). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Gervay,S.(2004). *Butterflies: Youth literature as a powerful tool in understanding disability*. *Disability Studies Quarterly*, 24(1).

Goodnow,G.(1988).*Τα παιδιά σχεδιάζουν/μτφ*. Κυριακή Κουλούμνη-Παπαπετροπούλου. Αθήνα: Κουτσουμπός.

Hewstone,M. (1988). *Introduction to social psychology: a european perspective*. Oxford and Cambridge: Basil Blackwell.

- Hunt,P.(Επιμ.).(2009). *Κατανοώντας τη Λογοτεχνία για Παιδιά*. (Χ. Μητσοπούλου, Μεταφρ.)Αθήνα:Μεταίχμιο.
- Jan,I. (1985). *La littérature enfantine* (5 εκδ.). Paris: Les éditions ouvrières Dessain et Tolpa.
- Jantzen,W.(1974). *Sozialisation und Behinderung*. Gieben.
- Καλαντζή-Αζίζη, Α. (1997). Εφαρμογές της γνωστικής ψυχολογίας στην κλινική πρακτική. *Ψυχολογία*, 4 (2) 118-128.
- Καλατζή-Αζίζι,Α.(1996).*Θεραπεία της συμπεριφοράς: Νεότερες εξελίξεις στη θεραπεία, έρευνα, εκπαίδευση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κανατσούλη, Μ.(1997). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη : University Studio Press.
- Κανταρτζή,Ε.(2002). *Ιστορική ανάδρομη της εικονογράφησης των παιδικών και σχολικών βιβλίων*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Καρποζήλου,Μ.(1994). *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Keith,L.(2004). What writers did next: Disability, illness and cure in books in the second half of the 20th century. *Disability Studies Quarterly*, 24(1).
- Κιτσαράς,Δ.(1993). *Το εικονογραφημένο βιβλίο στη νηπιακή και πρωτοσχολική ηλικία*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Klee,E.(1980). *Behindertenkalender*. Frankfurt/M.
- Krahe, B.,&Altwasser, C. (2006). Changing Negative Attitudes Towards Persons with Physical Disabilities: An Experimental Intervention. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 16: 59–69.
- Lukens,R.(1995). *Critical Handbook of Children's Literature* (5 εκδ.). New York: HarperCollins College Publishers.

Lukens,R. & Cline,R.(1995). *A critical handbook of literature for young adults*. New York: Harper.

Μητροπούλου, Ευ.(2009).Ο ρόλος του διευθυντή στις σύγχρονες σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης.(Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Ελλάδα).Ανακτήθηκε από:
<http://ir.lib.uth.gr>

Moscovici,S.&Hewstone,M.(1983). *Social representations: from the 'naive' to the 'amateur' scientist*. In M. Hewstone (ed.) *Attribution Theory: Social and Functional Extensions*. Oxford: Basil Blackwell.

Μπενέκος,Α.(1990).Παιδευτικές λειτουργίες του εικονογραφημένου βιβλίου: αναζητήσεις, διακρίσεις, αξιολογήσεις. περ. Διαβάζω, τχ. 248.

Μπενέκος,Α.(1981).*Το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο*. Αθήνα: Δίπτυχο.

Μιτίλλης,Α.(1998). *Οι μειονότητες μέσα στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Μπογοσιάν,Ε.(2013). Αντιμετώπιση ατόμων με αναπηρία. Ιστορική Αναδρομή. Ελληνική νοσοκομειακή οδοντιατρική, 6, 31-36.

Nario-Redmond,M.R. (2010). *Cultural Stereotypes of Disabled and Non-Disabled Men and Women: Consensus for Global Category Representations and Diagnostic Domains*. *British Journal of Social Psychology*. 49: 471–488.

Nikolajeva,M.(2002). *The Rhetoric of Character in Children's Literature*. Maryland : The Scarecrow Press.

Nodelman,P.(2009). *Λέξεις για εικόνες: Η αφηγηματική τέχνη του παιδικού εικονογραφημένου βιβλίου/μτφ. Πέτρος Παναού*. Αθήνα: Πατάκης.

Ντόβα,Δ.(2012).*Η αναπαράσταση της αναπηρίας στα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία*. (Μεταπτυχιακή διατριβή ,Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Ελλάδα). Ανακτήθηκε από:
<http://ikee.lib.auth.gr/>

Οικονομίδου, Α.(2000). *Χίλιες και μία ανατροπές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Παπαδοπούλου, Σ. (2010). Η Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα. Σεμινάριο Επιμόρφωσης και Εξειδίκευσης στην Ειδική Αγωγή. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ελλάδα. Ανακτήθηκε από: <http://docplayer.gr/>
- Παπάνης,Ε.,Βίκη,Α.&Γιαβρίμη,Π.(2007,3 Σεπτεμβρίου). Στάσεις απέναντι στα άτομα με αναπηρία. Ανακτήθηκε από: <http://epapanis.blogspot.com/> (2019, 3 Ιανουαρίου).
- Παπαντωνάκης,Γ.&Κωτόπουλος,Τ.(2011). *Σκηνικό Χαρακτήρες Πλοκή. Διαβάζοντας ένα λογοτεχνικό κείμενο*. Για παιδιά & νέους. Αθήνα: Ίων.
- Παπαστάμου,Σ., & Μάντογλου,Α. (1995). *Κοινωνικές αναπαραστάσεις*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου,Λ.(1990): *Η παιδική λογοτεχνία στην εποχή μας*. Αθήνα:Καστανιώτης.
- Πολυχρονοπούλου,Σ.(2017). Παιδιά και Έφηβοι με Ειδικές Ανάγκες και Δυνατότητες. Αθήνα:Διάδραση.
- Ρέππα, Ευ(2011,30 Μαρτίου) Κριτήρια αξιολόγησης παιδικού βιβλίου. Ανακτήθηκε από <http://ereppa.blogspot.com>
- Rubin,E. Strauss Watson, E. (1987). Disability bias in children's literature.The Lion and the Unicorn,11 (1),60-67.
- Sakellariou, D.& Algado. S.S. (2006). Sexuality and Disability: A Case of Occupational Injustice. *British Journal of Occupational Therapy*. 69(2): 69-76.
- Σακελλαρίου,Χ.(1996). *Ιστορία της παιδικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: Δανά.
- Smith,W. & Moore,C.(2010). Children's perceptions of peers with disabilities. *TEACHING Exceptional Children Plus*,6 (3), Art.2.
- Σούλης,Σ.Γ.(2008). *Ένα σχολείο για όλους*. Αθήνα: Gutenberg.

Stamou,A.G.et al (2008). Constructing an identity of able-bodiedness: Discourses of disability by Primary School Children. Στο A. Ross & P. Cunningham (Επιμ.) Reflecting on Identities: Research, Practice and Innovation. London: CiCe, 643-652.

Τζήκας, Γ.(2001). Η λογοτεχνία στο δημοτικό σχολείο. Εκπαιδευτική Κοινότητα, (60), 36-41.

Torrijos,C.(2004). Disabled Characters in Spanish Children's Literature. Disability Studies Quarterly, 24(1).

Τσιλιμένη,Τ.(2005).*Το σύγχρονο εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο-Γενική και ειδική θεώρηση*. περ. Διαδρομές 18.

Valentine, G.& McDonald, I. (2004). Understanding Prejudice: Attitudes towards Minorities. Διαθέσιμο ως: http://www.stonewall.org.uk/documents/Understanding_Prejudice.pdf.

Wagner,W.,&Hayes,N. (2005). *Everyday Discourse and Common-Sense: The Theory of Social Representation*. New York: Palgrave Macmillan.

Χαρίλα,Ν.(1995). *Γνωσιακή θεραπεία της συμπεριφοράς*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Χαρτοκόλλης,Π.(1981). *Προβλήματα γύρω από την κοινωνική αποκατάσταση ψυχικών αναπήρων*. Εκλογή.

<http://www.pasika.gr/>

<https://www.e-nomothesia.gr/>

www.amea-care.gr

www.ucy.ac.cy/

<https://eclass.uowm.gr>

